

ACC. N:R M. 12958: 1-8.

Landskap: Småland ..... Upptecknare: Peter Wilhelm Bergman,
Härad: Västbo ..... Berättare: Strömsvästra
Socken: Fosheda ö kungl. Berättarens yrke: f. d. smide
Uppteckningsår: 1953 ..... Född år 1876 i Fosheda

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Allmogens sittmöbler. s. 1-8.
(teckn. a' sid. 6-8.)

LUF 94.

Skriv endast på denna sida

ACC. N:R M. 12958:1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Att det förr i tiden var vanligt med väggfasta bänkar i stugorna, hörde jag de gamle tala om, men jag har inget minne av att jag sett dem. Således vet jag inte, hur de sågo ut, men jag vet, att de ersattes av bäddsoffor med lock, som voro brukliga, när jag började minnas, och som delvis ännu finnas. En soffa, som hade sin plats intill muren vid bakugnen fick dock behålla sitt namn långt efter de andra bänkarna. Den kallades fällbänken eller ugnsbänken.

Aug. 94

1.

Hur en stuga var möblerad på 1880-talet kanske denna enkla skiss ./. se sid. 6.!

kan ge en föreställning om. Den gäller inte någon särskild stuga utan i allmänhet bland torpare och bönder var stugornas indelning lika, fast kanske av olika storlek. Men möblernas uppställning var i regel densamma. Den stora tvåmanssängen doldes med ett draperi från golv till tak. Mitt för gavelfönstret hade de ett bord med lämmar, som kunde fällas upp, när det skulle användas. Det kallades för lämmabordet. Vad beträffar en särskild plats för fjäderfä, så lär det ha funnits. Den hade sin plats vid dörren före bortre soffan, men det var före min tid.

Pallar av olika slag och benämningar funnos. Många gånger voro

ACC. NR M. 12958:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

~~voro~~ de enkeltgjorda. I en plankbit ungefär 8" x 12" borrades
fyra hål till benen, som täljdes runda, slogs i kälen och kila-
des fast. De sågades av för lagom höjd. Ett avlångt hål gjordes
i mitten av pallen, som tjänstgjorde som handtag. Det fanns även
pallar, som voro mera omsorgsfullt gjorda av tunnare bräder och
vanligen målade eller polerade i färger efter vars och ens olika
smak. De kallades fotapallar och användes av husmödrar, som hade
småbarn att sköta. Pallar funnos av olika typer, både fyra- och
trebenta och med självvuxna ben. De voro bra att ha till hands
och i många fall rent av oundgängliga.

2

./. se sid. 7.

Bland de olika typer av stolar, som användes, var den som
jag försökt illustrera, den mest vanliga. Hur många som funnos i
varje hem är inte lätt att säga, men om man som medeltal antager
att det funnos fyra vanliga stolar, två karmstolar och kanske en
gungstol, så tror jag man kommer verkligheten nära. Materialet,
som stolarna voro gjorda av, var vanligen björk utom sitsen, som
var av gran eller fur. Vanligen målades eller polerades stolarna.
Det var många, som inte ansåg sig ha råd att kosta på sig sådan

ACC. N:R M. 12958:3

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3.

lyx, utan använde dem omålade. Trebenta stolar förekom även i olika modeller. En av dem var en halvcirkelformad plankbit av björk med hål borrade för benen samt en båge som ryggstöd, uppburen av tre eller fyra pinnar, vilka voro täljda runda liksom benen. Bågen kallades stolkarm och användes som armstöd. Dessa stolar voro vanligen hemmagjorda. Det fanns de som ville visa sin kunnighet i träslöjd och det med användbart resultat. De första pinnstolarna med svarvade pinnar, som jag minns, tillverkades av en trä svarvare och spinnrocksmakare, som bodde i grannsocknen Hånger. Han hade några år god avsättning för sina stolar, men när sedan i början på 1890-talet den nybyggda stolfabriken i Värnamo satte i gång, kunde han inte klara sig i konkurrensen. Han tog sina verktyg och flyttade till en annan trakt. Stolfabriken i Värnamo klarade tillverkningen av stolar av olika typer samt gungstolar till jämförelsevis billiga priser. Sedan var det ingen brist på pinnstolar i allmogestugorna.

Stolar, som voro urholkade ur en trädstam, hörde jag nog talas om, men jag har inte minne av att jag sett någon och kan där-

ACC. N:R M. 12958:4.

för inte säga, hur de såg ut, eller hur de användes. För stol, som kunde användas som bord, vet jag ingen annan benämning än "bordstol" eller "stolbord". Det var två halvcirkelformiga skivor, den ena med tre ben och den andra försedd med en båge, som vid användning som stol tjänstgjorde som armstöd, och i mitten en bräda till ryggstöd med ett hjärtformigt hål i övre ändan till handtag. De båda skivorna sammanbundos med två ledgångjärn, så att den halvan, som hade ryggstöd kunde fällas över den andra, som då blev en trebent karmstol. Som bord får ryggstödet tjänstgöra som fjärde bordsbenet.

Gungstolar funnos i enstaka fall, men de blevo mera allmänt brukliga, sedan stol fabriken i Värnamo släppte ut sina tillverkningar. Gungstolar med spiralfjädrar tillverkades och kallades Amerikanska gungstolar. De tillverkade i Värnamo. Den första jag såg var år 1892.

En slags barnstol, som var bruklig i allmogehemmen, bestod av en stång uppfäst i taket med den ena ändan fri och vid denna hängdes en annan mindre stång med en låda i nedre änden lagom stor för barnet att sitta i. När man drog litet i lådan nedåt började den

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

.1. 4.

se sid. 8.

ACC. N:R M. 12958:5

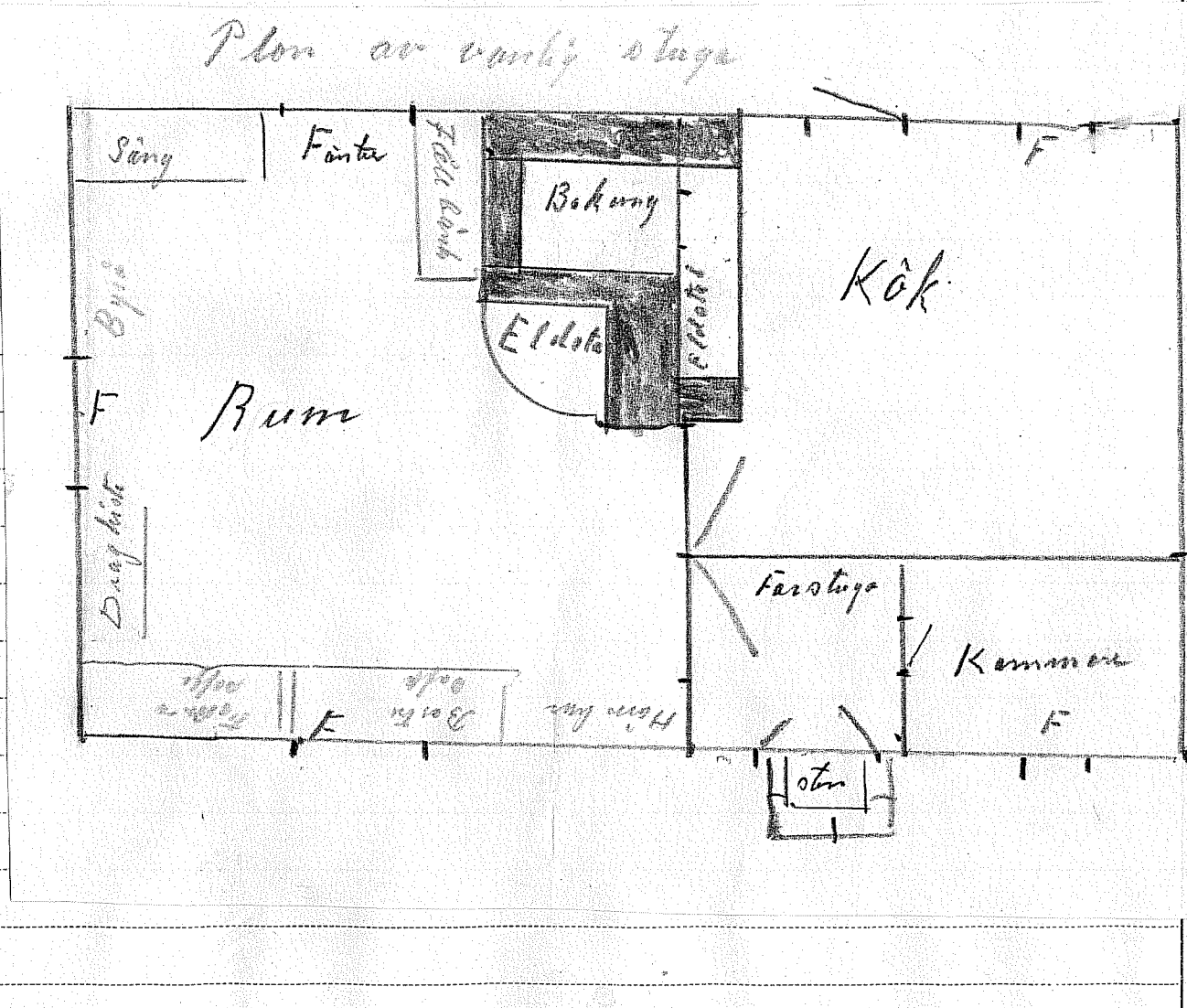
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5

övre stångens fjädring att gunga upp och ned. Den kunde även användas som gunga. Den kallade "kank". Vaggor med medar, som vaggade sidvis, voro mycket vanliga. Även korgar att hänga upp i lagom höjd från golvet voro brukliga, som sitt- och liggplatser för de små.

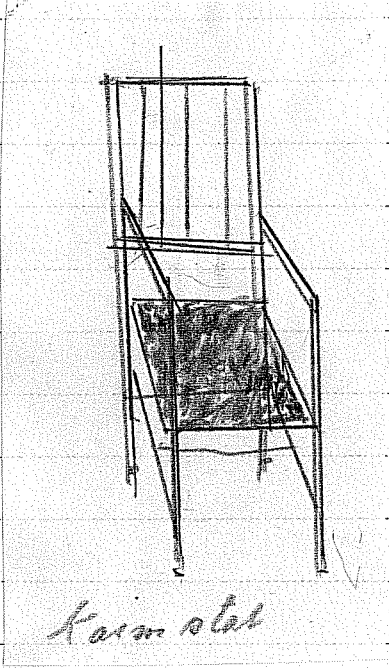
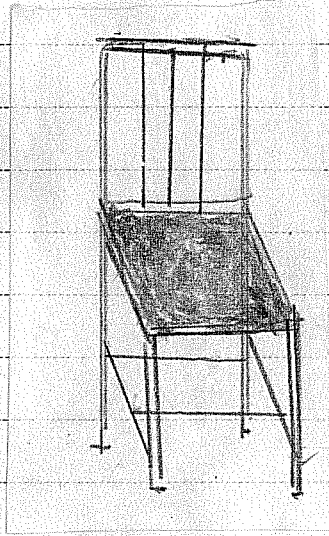
När äldre stoltyper började ersättas av nyare kan man säga var vid 1890-talet eller samtidigt med att industrien övertog tillverkningen av stolar och andra möbler. De gamla möbelsnickarna blevo alltmer överflödiga. Några nya utbildades inte. De tog hellre plats i fabrikena, där de kunde få litet betalning fortare, men på bekostnad av allsidig yrkeskunskap. Men det har funnits möbelsnickare i gångna tider och det är från dessa man fått möblerna. Bland kända möbelsnickare i min hemtrakt kan nämnas Peter Kleist, Forsheda, Gustav Larsson, Forsheda och Sven Johan Johansson, Hånger. Dessa ägnade sig uteslutande åt sitt yrke med litet jordbruk som bisyssla. De äro nu alla borta. Heder åt deras minne.

Plan av vänlig stuga

ACC. N:R M. 12958:2

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

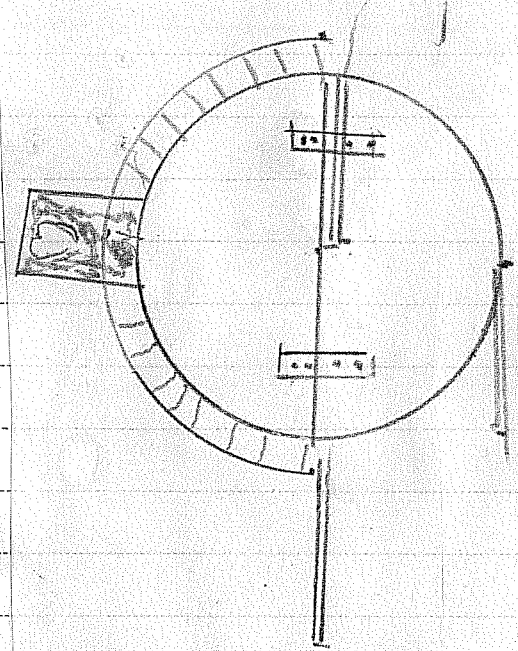
Kämnstol

ACC. N:R M. 12958:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

som båd

stål

